

Švamberg Šauerová, M. (2022). *Výchova neprůbojných a uzavřených dětí*. Praha: Grada.

Recenzovaná publikace *Výchova neprůbojných a uzavřených dětí* Markéty Švamberg Šauerové je primárně určena rodičům. Jak je ovšem patrné hned z obsahu knihy, autorka věnovala obsáhlou kapitolu také pedagogické veřejnosti. Publikace je tak velkým pomocníkem pro výchovu, vzdělávání a aktivizaci neprůbojných a uzavřených dětí. Autorka si klade za cíl čtenářům poskytnout komplexní přehled způsobů a možností při podpoře a péči o neprůbojně a uzavřené dítě. Publikace předkládá doporučení, charakteristiky dnešních neprůbojných dětí a informace, jak lze neprůbojnost a ostych ovlivnit výchovou. Současně doporučuje výchovné prostředky a možnosti, které v rozvíjení smělosti mohou použít nejen rodiče, ale i škola. Nedílnou součástí této publikace jsou rovněž příklady z praxe.

Publikace je tematicky rozdělena do šesti kapitol, které jsou pro přehlednost označeny pořadovými čísly. Každá tato kapitola je rozdělena do podkapitol. První tři části jsou spíše teoretickým průvodcem s uvedením do problematiky výchovy a vzdělávání neprůbojného dítěte. Teoretické ukotvení je v rámci každé kapitoly doplněno praktickými doporučeními a kazuistikami. Od čtvrté kapitoly jsou jednotlivé části zaměřeny spíše prak-

ticky. Součástí publikace je také doslov autorky, obsáhlý přehled použité literatury, věcný a jmenný rejstřík.

Úvodem je čtenář vtažen do popisované problematiky – zakřiknuté, neprůbojně a nesmělé dítě v kontextu dnešního světa s náročnými požadavky. První kapitola s názvem *Neprůbojně dítě* s podkapitolami Obecná charakteristika neprůbojných dětí, Neprůbojně dítě s talentem, Neprůbojně děti se sníženou aktivitou a poruchou pozornosti a Názory z praxe vede čtenáře k úvahám nad tím, co to vlastně znamená, když se řekne neprůbojně dítě, a danou problematiku specifikuje. Tato kapitola podrobně popisuje různé typy dětí, vysvětluje rozdíl chování a reakcí dítěte s temperamentem introverta a extroverta. Předložené informace jsou doplněny o výsledky výzkumu zaměřeného na analýzu kladů a záporů průbojnosti a plachosti s ohledem na požadavky dnešní doby. Přehledně popisuje specifika vrozených dispozic, vrozené plachosti, na rozdíl od získané, výchovou vypěstované úzkosti, uzavřenosti, plachosti a práci s nimi. Součástí první kapitoly je také zaměření na poměrně opomíjenou problematiku dítěte talentovaného a nadaného. Čtenáři je zde objasněna nejen definice neprůbojného nadaného dítěte, ale také podrobná charakteristiku

nadaných dětí. Dále se autorka věnuje dětem neprůbojným se sníženou aktivitou a poruchou pozornosti. Naleznete zde kazuistiky s doporučeními, jak vhodně výchovně podpořit dítě, aby bylo ve svém životě úspěšné, spokojené, a přitom se cítilo sociálně bezpečně. V závěru první kapitoly autorka uvádí prezentované názory odborníků k tématu „neprůbojné dítě“.

Výchovné přístupy jsou obsahem druhé, nejobsáhlejší kapitoly a stejně jako předchozí kapitola, je rozdělena do několika podkapitol. Čtenář zde nalezne informace o výchovných stylech a jejich vlivu na vývoj osobnostních charakteristik dítěte, o doporučovaných strategiích výchovy a vzdělávání nadaných dětí, a naopak dětí nepozorných a se sníženou aktivitou. Pozornost je dále věnována i aspektům motivace či optimální výchově dítěte obecně. Autorka se neopírá o teoretické definice, ale snaží se úvodem čtenáře seznámit s typologií jednotlivých výchovných stylů. Hovoří o dvou nejrozšířenějších teoriích – Levinové a Diany Baumrindové. Stručně, ale výstižně popisuje charakteristiky jednotlivých výchovných stylů – vzájemně autoritativní, autoritářský, shovívavý a zanedbávající. Každý typ je doplněn kazuistikami dětí ve věku 6–17 let. Samotný název podkapitoly Motivace jako součást výchovného působení je pro čtenáře jasným ukazatelem obsahu a hned ve svém úvodu poukazuje na náročnost výchovy dítěte v dnešní konzumní společnosti. Autorka se pak

dostává k aspektům efektivitě vynaloženého úsilí a pocitu bezpečí a poukazuje na Vroomovu expektační teorii a Herzbergovu dvoufaktorovou teorii motivace. V další podkapitole popisuje psychologické koncepty využitelné ve výchovném působení. Je zde zmíněn Golemův efekt, Pygmalion efekt a Rosenthalův experiment. Autorka dále upozorňuje na přístupy rodičů, které se mohou podílet na neprůbojnosti dítěte. Jsou jimi tlak na bezchybný a zároveň rychlý výkon – charakteristiky, kterými je dnešní doba typická. Součástí této kapitoly jsou dále strategie výchovy dětí nadaných, s poruchou pozornosti a také základní charakteristiky zdravé výchovy, jinak řečeno – optimální výchovy pro rozvoj zdravého a přiměřeného sebevědomí. Čtenář zde opět nalezne řadu kazuistik, dále didaktické hry v rodinné edukaci, návody ke společnému povídání, čtení a hraní různých her a pohádek v rodinném prostředí, jsou zde tipy pro rodiče, jak trávit společně aktivity. Závěrem této kapitoly se autorka věnuje problematice souhlasné výchovy rodičů, rodiny a školy, která je nezbytná pro harmonický rozvoj osobnosti.

Třetí kapitola nese název *Rozvíjení klíčových kompetencí pro zvýšení zdravé průbojnosti dítěte v rodinné výchově i ve škole*. Seznamuje čtenáře s nutností vhodně zvolených prostředků a strategií komunikace, výchovy ke zdravé sebereflexi, výchovy ke zvládnutí zátěžových situací, zdravému sebevědomí a zvyšování psychické odolnosti. Kapi-

tola je obohacena o kazuistiku, metody a hry, velmi pozitivně také působí na čtenáře názorné obrázky a grafy, které napomáhají k utřídění získaných informací. Autorka se věnuje mimo jiné využití myšlenkových map, tzv. *mindmaps*, které jsou dnes hojně využívány ve vzdělávacím procesu a jejichž přínosem je jasné a celistvé zobrazení všech informací, včetně jejich uspořádání. Kapitola je uzavřena podkapitolou zaměřenou na utváření zdravého sebevědomí, podporu vlastní sebeúčinnosti a v této oblasti nabízí řadu technik a cvičení.

Vhodné edukační přístupy učitele k osobnostnímu rozvoji neprůbojných dětí jsou obsahem kapitoly čtvrté, v níž se autorka obrací na učitele a na možnosti osobnostního rozvoje neprůbojného a nesmělého dítěte ve školním prostředí. Tato prakticky orientovaná kapitola je rozdělena do sedmi podkapitol, které poskytují konkrétní nástroje – návody, hry, techniky a doporučení – k podpoře neprůbojných dětí. Krátké teoretické ukotvení je doplněno obrázky, fotografiemi a příklady z praxe. Zmíněny jsou techniky pro zvýšení průbojnosti jedince, rozvoj vlastní sebeúčinnosti, překonávání překážek, aktivizaci žáků nebo sebereflexi. Čtenář zde dále nalezne relaxační techniky pro zvýšení aktivity dětí, jako jsou např. známá „hadrová panenka“ nebo dechová cvičení, automasáž hlavy a řada dalších.

Stručná pátá kapitola s názvem *Spolupráce s odborníky* předkládá výčet různých

programů, skupin a metod pro děti s obtížemi. Jsou zde představeny a vytyčeny jejich cíle. V jedné z podkapitol s názvem *Podpůrné, terapeuticky zaměřené skupiny ve školách* a psychologických a psychosociálních centrech je detailně popsána konkrétní realizace projektu pro úzkostné a neprůbojné děti a jejich zpětná vazba. Své místo má zde také metoda zaměřená na zlepšování komunikace, kterou je videotrénink interakcí.

V závěrečné, šesté kapitole s názvem *Nápadovnik – několik her a technik na závěr* se autorka věnuje praktickým ukázkám her a technik využitelných při rozvoji sebevědomí a při výchově dítěte v rodinném prostředí. Publikace je zakončena doslovem, přehledem použité literatury, věcným a jmenným rejstříkem.

Autorka ve své knize postupně věnuje pozornost všem typům neprůbojného dítěte. Čtenář v publikaci nalezne rady, jak podpořit rozvoj osobnosti takového dítěte optimálním směrem, samozřejmě při respektování jeho vrozených osobních dispozic. Publikace je primárně určena rodičům, v rámci jedné kapitoly autorka cílí i na učitele a poukazuje tak na nutnost kooperativního přístupu k neprůbojným, uzavřeným dětem. Svým způsobem uklidňuje rodiče, neboť poskytuje řadu doporučení a ujištění, že nemusí mít obavy o osud svých méně průbojných dětí. Je psaná čtivým způsobem, k čemuž přispívá zejména její praktické ukotvení obohacené o příklady z praxe, kazuistiku, grafy a obrázky.

V rámci dnešní společnosti jsou zdravá asertivita, schopnost komunikace a sebeprezentace důležitými aspekty, publikace přináší řadu doporučení, technik a her využitelných pro každého z nás, napříč věkovými kategoriemi. Pu-

blikace poskytuje návody, jak zlepšit komunikaci, zvýšit odolnost a získat vyšší sebevědomí. Kladně vnímám zaměření autorky i na děti nadané, neboť se jedná o problematiku v oblasti vzdělávání doposud poměrně opomíjenou.

Mgr. et Mgr. Lenka Nováková

*Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, Ústav speciálněpedagogických studií;
e-mail: lenka.novakova01@upol.cz*